

PAPER DETAILS

TITLE: AVRUPA BIRLIGI BÖLGESEL POLİTİKASININ YÖNETSEL BOYUTU: MACARİSTAN
UYGULAMASI

AUTHORS: Mustafa ATATORUN

PAGES: 29-58

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/279607>

AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASININ YÖNETSEL BOYUTU: MACARİSTAN UYGULAMASI*

Mustafa ATATORUN¹

Özet

Bu çalışma, Macaristan'ın uyguladığı; Avrupa Birliği (AB) sürecinin bir gereği olan Bölgesel Politikayı ve bu politikanın yansımalarını, yönetsel bağlamda ele almaktadır. AB Bölgesel Politikası, az gelişmiş bölgelerin ekonomik kalkınması yanında, sunduğu bir takım ilkelerle yönetsel kapasitenin artırılması hedefini gütmektedir. Geçmişten bu yana büyük bölgesel gelişmişlik farklarına sahip olan Macaristan'ın, bu farklılıkları azaltmak için 1990'lı yıllarda uygulamaya başladığı AB Bölgesel Politikası, az gelişmiş bölgelerde ekonomik kalkınma hedefini yakalamaya çalışırken; politikanın yönetim süreçlerindeki aksaklıklarla karşılaşmıştır. Çalışmamız, Macaristan'ın, Bölgesel Politikayı uygularken yönetsel boyutta geçirdiği bu süreçleri ve tecrübeleri odağına almaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği (AB), AB Bölgesel Politikası, Yönetim, Macaristan*

GOVERNANCE DIMENSION OF EUROPEAN UNION REGIONAL POLICY: THE IMPLEMENTATION OF HUNGARY

Abstract

This study deals with the Regional Policy, which is implemented by Hungary as a requirement of European Union (EU) process and its reflections regarding governance dimension. By a set of principles, the EU Regional Policy aims to enhance governance capacity of underdeveloped regions as well as their economic development. While the EU Regional Policy, started to be implemented by Hungary in 1990's for reducing its big regional disparities, was in an effort to meet development targets; governance processes of the policy had serious defects. Our study focuses on those processes and experiences of Hungary during implementation of the Regional Policy.

* Bu makale Prof. Dr. Murat OKCU danışmanlığında, Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında hazırlanan "Avrupa Birliği (AB) Bölgesel Politikası: Macaristan ve Türkiye Uygulamaları" isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir. Prof. Dr. Murat OKCU'ya katkılarından dolayı teşekkür ederim.

¹ Arş. Gör., SDÜ İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mustafaatorun@sdu.edu.tr

Key Words: *European Union (EU), EU Regional Policy, Governance, Hungary*

1. GİRİŞ

Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri başta olmak üzere AB üyesi ülkelerin birçoğu geçmişte farklı idari ve ekonomik yapılara ve kalkınmışlık düzeylerine sahipti. Bundan dolayı, Avrupa bütünleşmesinin önündeki en önemli engellerden birisi olarak görülen sosyal ve ekonomik bölgesel dengesizliklere karşı geliştirilen AB Bölgesel Politikası; bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına ve ortadan kaldırılmasına yönelik; araç olarak yapısal ve uyum fonları, çeşitli programları ve kurumları içermektedir.

AB Bölgesel Politika süreçlerine uyum ve bu husustaki müktesebatın uygulanması için ülkelerin hem yönetsel hem de ekonomik yapı ve sistemlerini Birlik ile uyumlu hale getirmeleri gerekiyor. Çünkü aday ülkeler Bölgesel Politika'yı uygulayacak yeterli yönetsel ve ekonomik kapasiteye genelde sahip değildir. Bu doğrultuda AB, Bölgesel Politika'nın uygulanacağı ülkelerden ekonomi alanında reformların yanında yönetsel alanda da reformlar beklemektedir. Söz konusu yönetsel reformlara rehberlik yapması için Birlik, Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ile ortak 1992 yılında SIGMA adı verilen; Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerinin kamu yönetimi reformlarını desteklemek amacıyla bir program başlatmıştır. Bu program aday ülkeler için belirli bir kamu yönetimi modeli öngörmemekle beraber; program çerçevesinde hazırlanan *Kamu Yönetimi için Avrupa İlkeleri* başlıklı belgede; zaman içerisinde, farklı hukuk geleneklerine ve yönetim sistemlerine sahip Birliğe üye devletlerin üzerinde mutabık oldukları kamu yönetimi ilkeleri belirtilmiştir. AB'ye aday ülkelerin ortaya çıkan bu ilkeleri, kamu yönetimi alanındaki reformları gerçekleştirirken göz önünde tutması beklenmektedir.

Avrupa Topluluğu'nun etkili rolüyle, yönetsel ve ekonomik reformların muhatabı olan Macaristan, 1989 yılından itibaren esaslı bir siyasi ve ekonomik değişimi yaşamaya başlamıştır. Topluluk, üye ülkelerden tamamen farklı bir ekonomik, siyasi ve idari yapıya sahip Macaristan'ı üyelik sürecine hazırlamak üzere, öncelikle SIGMA Programı çerçevesinde ortaya koyduğu kamu yönetimi ilkelerinin uygulanmasını amaçlamıştır. AB Bölgesel Politikası'nın uygulanabilmesi için gerekli olan idari kapasitenin bu sayede yükseleceği düşünülmüştür. Aynı zamanda 1993 yılında başlayan PHARE adı verilen *Polonya ve Macaristan: Ekonomileri Yapılandırmak için Yardım* Programı ile başlayan süreç içerisinde yapılan mali yardımlarla birlikte ekonomik ve yönetsel reformların eş zamanlı gerçekleşmesi amaçlanmıştır.

2. AB'DE 'BÖLGE' VE BÖLGESEL POLİTİKA

Avrupa ülkelerinde, kamu ve özel sektörün işlevsel olarak kullandığı bir düzey olan 'bölge'; aynı zamanda yönetsel, ekonomik ve siyasi niteliğe sahip birimler olarak görülmektedir. Fakat bu durum aynı bölgesel düzeyin bütün bu amaçlar için kullanılabileceği anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla, bölgeleri tanımlar ve belirlerken çeşitli yolların olduğu bilmek gerekmektedir.² AB'de bölgelerin tanımlanmasında ve belirlenmesinde; coğrafi, kültürel, tarihsel ve yerleşim veya nüfus yoğunluğunun dikkate alındığı kriterlerde kullanılmaktadır. Ancak günümüzün Avrupa Birliği'nde, bölgeleri tanımlarken veya sınıflandırırken sadece bu kriterler yeterli olmamaktadır ve artık, *ekonomik refah* sıklıkla kullanılan bir kriter haline gelmiştir. Dolayısıyla, kişi başına düşen milli gelirin, 'bölge' bağlamında ele alınması, ekonomik durumun göstergesi haline gelmektedir.³ Bölge tanımlamasının ekonomik gelişmişlik düzeyine ve refaha göre yapılması, AB'nin planlama ve kalkınma amaçlarını içeren Bölgesel Politikası ile birlikte gerçekleşmiştir.⁴ Bu da AB'nin ekonomik işbirliği ve kalkınma hedefine yönelik verdiği varoluşsal önem ve desteği işaret etmektedir.

AB üyesi ve aday ülkeler arasındaki ve bunların kendi içindeki mekânsal sosyal ve ekonomik dengesizlikler, Birliğin bütünlüğü ve uyumu önünde büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Bu bağlamda, AB Bölgesel Politikası, özellikle ekonomik ve sosyal alanlardaki gelişmişlik farklarını azaltmak ve bu alanlarda uyum sağlamak için oluşturulmuştur. Avrupa Komisyonu, bölgesel dengesizliklerin giderilmemesinin başta tek pazar ve para birliği olmak üzere AB'nin temellerini sarsacağını düşünmektedir. Bu düşünce paralelinde, Bölgesel Politika; bölgelerde ve bütün olarak AB'de sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için entegre programlar aracılığıyla AB'nin az gelişmiş ülkeler ve bölgeler ile bütünleşmesinin aracı olarak görülmektedir. AB Bölgesel Politikası, her bölgenin potansiyelinin en iyi şekilde ortaya konulmasını, bütün bölgelerin daha rekabetçi olmasını ve daha iyi ve çok istihdam sağlanmasını hedeflemektedir. Bu politika ile sağlanan fonlar; uzak bölgelere kadar ulaşım ağlarının iyileştirilmesi, dezavantajlı bölgelerdeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, çevre ve eğitim alanlarında iyileştirmeler yaparak ekonomik kalkınma ve istihdamın artırılmasını sağlamayı öngörmektedir.⁵

² Mellors C. ve N. Copperthwaite, *Regional Policy*, Routhledge in Assoc. With the University of Bradford and Spicers Centre for Europe Ltd., London, 1995, s. 23.

³ Karluk, R., *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 362-363.

⁴ Miric, O., *The Regional Policy of the European Union as an Engine of Economic Development*, European Movement in Serbia, Austrian Development Cooperation ADC, German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development BMZ, the German organization for Technical Cooperation GTZ Loznica, 2010, s. 25.

⁵ European Commission, *What is Regional Policy?*, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/index_en.cfm (02.03.2011).

AB’de makro bazda ülkeler, mikro bazda da bölgeler değişik konumlara, beşeri, doğal ve ekonomik kaynak ve yapıları sahip oldukları için aralarında sosyal ve ekonomik kalkınmışlık farkları görülmektedir. Bölgelerin ve ülkelerin sahip oldukları bu değişik yapı, kaynak ve nitelikler, gelir düzeyi ve dağılımından, işsizlik ve sosyal ve hizmet altyapısına kadar, aralarında birçok alanda dengesizlikleri meydana getirmiştir. Bu durum da, ülkeler ve bölgeler arasında genel yaşam standartlarının büyük farklılıklar gösterdiğinin ifadesidir.

AB’de az gelişmiş ülke ve bölgeler genel olarak tarımsal nitelikte ekonomilere sahiptirler. Bu ekonomik yapılarda, düşük gelir seviyesi, yüksek işsizlik oranları, yetersiz altyapı, ulaşım ve iletişim ağları görülmektedir. Bu ülke ve bölgeler çevrede (periferi) konumlanmaktadır.⁶Örneğin, 15 üyenin olduğu dönemde, AB’de ekonomik anlamda geri kalmış bölgeler; İtalya’nın güneyi, İrlanda’nın, Yunanistan’ın, İspanya’nın ve Portekiz’in çeşitli bölgeleri, Korsika, Sardinia ve Fransa’nın deniz aşırı alanları ve İspanya ve Portekiz’in uzak adalarıdır.⁷İşte, AB Bölgesel Politikası başlangıçtan bu yana Birliğin merkezindeki bölgelerin çevreye göre avantajlı oldukları varsayımına dayandırılmıştır. Yukarıda bahsedilen farklılıklar, yeni üye ülkelerin Birliğe dâhil olmasıyla daha da geniş alana yayılmıştır.⁸ Anlaşılmaktadır ki, şehirleşmemiş veya metropol niteliği taşımayan, daha çok tarıma dayalı ekonomik yapıya sahip kırsal bölgelerde ekonomik refah ve gelişmişlik düzeyi daha düşük olmaktadır. Günümüzde AB’nin daha da genişlemiş olduğu göz önüne alındığında, ülkeler ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının oldukça derin olduğu görülmektedir.

AB içerisindeki bölgesel eşitsizliklere karşı politikalarının olacağı; en baştan, yani Avrupa Birliği’nin temelini oluşturan Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) kuran 1957 tarihli Roma Anlaşması’nda görülmektedir. Bu anlaşmanın girişinde, geri kalmış bölgeler ile diğer bölgeler arasındaki mevcut farklılıkların azaltılarak Topluluk içindeki ekonomilerin birliğinin güçlendirilmesi ve uyumlu gelişmesi hedefinden söz edilmiştir.⁹ Topluluğu oluşturan bu anlaşmanın ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’ndan başlayarak bugüne kadar geline süreçte AB’nin temelleri, ekonomik güdülerin harekete geçirilmesinden başlamıştır ve bu anlamda işbirliği sürekli olarak yeni katılan üyeler ve aday ülkelerle geliştirilmiştir.

Günümüzdeki AB Bölgesel Politikası’nı tam anlamıyla karşılamaktan uzak olmakla beraber; AET’nin kurulmasından itibaren, Topluluk içindeki

⁶ CAN, E., *Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye için Bir Değerlendirme*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s. 7.

⁷ Miric, O., a.g.e., s. 28-29.

⁸ Miric, O., a.g.e., s. 7.

⁹ Bakınız: European Commission, *The Treaty of Rome*, 25 March 1957, http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf (02.03.2011).

mevcut ekonomik ve sosyal bölgesel eşitsizlikleri azaltmak maksadıyla başlatılan girişim ve oluşturulan mali araçların ilki sayılabilecek, 1958 yılında iş gücü piyasası ve istihdamın iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik kurulan Avrupa Sosyal Fonu'dur (ESF). Daha sonra 1962 yılında geri kalmış tarımsal bölgeleri desteklemek ve kırsal kalkınmaya yardımcı olmak amacıyla Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF) kurulmuştur. 1968'de ise, Bölgesel Politika'dan sorumlu genel müdürlük kurularak kurumsal anlamda da adım atılmıştır. 1971 yılında Paris Zirvesi'nde devlet ve hükümet başkanları Bölgesel Politika'yı Topluluğun güçlendirilmesinde ana etken olarak gördüklerine dair siyasi beyanda bulunmuşlardır.¹⁰

Topluluk içerisinde tarım sektörünün ağırlığından, sanayideki değişim ve yapısal işsizlikten kaynaklanan bölgesel dengesizlikleri azaltmak amacıyla 1975'de Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF) kurulmuştur. Bu fon hedef geri kalmış bölgelerdeki yatırımların desteklenmesini içermektedir. AB Bölgesel Politikası'nın temelini oluşturan bu fon aynı zamanda, 1973 yılındaki petrol krizinden kaynaklanan küresel ekonomik kötüleşmeye ve 1972'de birinci genişleme dalgası ile Topluluğa üye olan İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın beraberinde getirdiğı yapısal ve bölgesel problemlerine karşı oluşturulmuş bir politika niteliğı taşımaktadır. 1981 yılında Yunanistan ve 1986'da İspanya ve Portekiz'in üyelikleri gerçekleşince ortak bir bölgesel politikaya ihtiyaç daha da artmıştır. Bu bağlamda, Yunanistan'ın katılımından sonra 1982'de Fransa'nın Akdeniz bölgeleri, İtalya'nın güneyi ve Yunanistan'ın tamamında turizm, tarım sektörleri ve küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemeyi amaçlayan Akdeniz Entegre Programları başlatılmıştır.¹¹

Genişlemeden sonra Birliğı değişimlere uyumlulaştırmak amacını taşıyan ve tek Pazar hedefinin tamamlanması için hazırlıkları öngören Tek Avrupa Senedi 1986 yılında benimsenmiştir. Ayrı bir başlıkla ortak bölgesel politika üzerinde durulmuş ve bölgesel politika araçları ile uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi arasında ilişki kurulmuştur. 1989-1993 yılları arasında Yapısal Fonlara ilişkin ilk reformlar yapılmış; fonların miktarı ikiye katlanmış ve bu fonlara ulaşım için bölgelere gerekli amaçlar ve standartlar tanımlanmış ve yapısal işlemlerin yönetimi için bir takım ilkeler getirilmiştir. 1992'de Yapısal Fonların miktarında artış, Bölgeler Komitesi ve Uyum Fonu kurulması da dâhil olmak üzere çeşitli yenilikler getirilmiştir.¹²

Polonya ve Macaristan'ın üyeliğine yönelik gerekli ekonomik yardımları ve yeniden yapılanmayı hedefleyen PHARE Programı 1990 yılında başlatılmış ve bu program daha sonra diğer orta ve doğu Avrupa ülkelerini

¹⁰ European Commission, 1957-1988: *The Origins of EU Cohesion and Regional Policy*, http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/history/index_en.htm (02.03.2011).

¹¹ Miric, O.,a.g.e., s. 20.

¹² Miric, O.,a.g.e., s. 21.

kapsayarak uygulanmaya devam etmiştir. 2000 yılından itibaren de Birlik, yine Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin tarımsal ve kırsal kalkınmasına yardım etmek amacıyla Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı (ISPA) ve Tarımsal ve Kırsal Kalkınma için Özel Eylem Programı (SAPARD) devreye sokulmuştur.¹³ 2004 yılındaki genişlemeyle çoğu Orta ve Doğu Avrupa ülkesinin AB'ne girişleri tamamlanmış, aynı yıl Komisyon, 2006 yılında sona eren mali yardım programlarının yerini alacak ve 2007-2013 dönemini kapsayacak olan yeni mali yardım araçlarını bir tebliğ ile tanıtmıştır. Bu tebliğde, Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (IPA), Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI), Kalkınma İşbirliği ve Ekonomik İşbirliği Aracı (DCECI) ve İstikrar Aracı (IFS) gibi yeni mali yardım araçları tanıtılmıştır.¹⁴ Bütün bu araçlar, ilgili oldukları alanlarda üyeliğe aday ülkelerin AB'ne uyumunu destekleyecek ekonomik, sosyal, yönetsel ve kurumsal alt yapı ve kapasitelerin inşasını ve bunların sürdürülebilirliğini hedeflemektedirler.

AB Bölgesel Politikasının uygulanması amacıyla 2003 yılında Avrupa Parlamentosu ve Konsey yeni bir bölge tanımlamasını öngören, *İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırma Sistemini (Nomenclature des unités territoriales statistiques/Nomenclature of Territorial Units for Statistics-NUTS)* düzenlemiştir. Kısaca 'NUTS' olarak tanımlanan bu sistem AB'yi bölgeler düzeyinde sınıflandırıp, bölgesel verilerinin toplanmasını, işlenmesini ve uyumlulaştırılmasını sağlamayı, bölgelerin sosyoekonomik analizlerini yapmayı ve Bölgesel Politikayı uygulamak için bölge düzeyinde doğru bilgi ve istatistiki veri sağlamayı hedeflemektedir.¹⁵ Bir ölçek işlevi gören NUTS, bölgeleri üç temel düzeye ayırmaktadır. 'NUTS I' olarak sınıflandırılan bölgeler büyük, gelişmiş sosyoekonomik bölgeleri, 'NUTS II' sınıflandırması bölgesel politikaların uygulanacağı temel bölgeleri ve 'NUTS III' olarak adlandırılan bölge düzeyi ise daha küçük ve üzerinde özel çalışmaların yapılması gereken bölgeleri göstermektedir.¹⁶ Yapısal Fonların kullanılabilmesi bakımından uygulanması gereken NUTS Sistemi, aynı zamanda bu fonların çoğunluğunun; rasyonel bir şekilde dağıtımının gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.¹⁷ NUTS, güvenilir veriler sunarak, AB

¹³ Bakınız: European Commission, *What is Regional Policy?*, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/index_en.cfm

¹⁴ Söz konusu tebliğ, 29 Eylül 2004 tarihli "Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Instruments for External Assistance under the Future Financial Perspective 2007-2013" başlıklı bir metindir. http://www.interacteu.net/downloads/331/On_the_Instruments_for_External_Assistance_under_the_Future_Financial_Perspective_2007-13.pdf (17.03.2011).

¹⁵ European Commission-Eurostat, *Nomenclature of Territorial Units for Statistics – Introduction*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction (03.03.2011).

¹⁶ European Commission-Eurostat, *Nomenclature of Territorial Units for Statistics – Introduction*.

¹⁷ Balchin, P., L. Sykora, G. Bull, *Regional Policy and Planning in Europe*, Routledge, London, 1999, s. 55.

Bölgesel Politikası kapsamında bölgesel dengesizliklerin azaltılmasına yönelik doğru adımların atılması sağlamaktadır.

3. BÖLGESEL POLİTİKANIN YÖNETSEL BOYUTU

AB Bölgesel Politikasının uygulanmasına ait süreçlerde, üst düzeyde AB kurumları rol almaktadır. Avrupa Komisyonu, önemli programların onaylanması, uygulamaların izlenmesi, program belgelerinin hazırlanması ve fonların kullanım ve uygulamalarının yönetilmesinde rol oynamaktadır;

Avrupa Parlamentosu, Yapısal Fonların, karar verme, örgütlenme ve onaylama süreçlerine dâhil olur ve Komisyon tarafından teklif edilen girişimler hakkında da görüş bildirmektedir. Son olarak Bakanlar Konseyi ve Avrupa Konseyi de son ve siyasi karar mercileri olarak politikalara etki edebilmektedir. AB Bölgesel Politikası kapsamında bu üst düzey kurumlara ek olarak, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi; bölgeler arası ve belediyeler arası işbirliğini yerel ve bölgesel otoriteleri AB programlarının fonlarına ulaşmalarına yönelik destek vererek teşvik etmektedir. İkinci olarak, Avrupa Bölgeler Meclisi, bölgeler arası işbirliğini geliştirmeyi ve bölgelerin Avrupa kurumlarındaki siyasi etkisini artırmayı amaçlamaktadır. Bölgeler Komitesi ise; bölgesel politika, çevre, eğitim, kültür ve ulaşım alanlarında bölgesel ve yerel otoritelerle ilgili kararlar verilmeden önce danışılması gereken istişari nitelikte bir kurumdur. Komisyon, Konsey ve Avrupa Parlamentosu, çeşitli konularda Bölgeler Komitesi'ne danışmaktadırlar.¹⁸

Bölgesel Politika'nın uygulanması sürecinde ulus üstü kurumlar ve ulusal merkezi kurumlara ek olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) olarak adlandırılan bölgesel ve yerel düzeyde görev yapan kurumlar oluşturulmuştur. Bölgesel Kalkınma Ajansları ile ilgili taşıdıkları niteliklere ve görevlerine göre değişik tanımlamalar yapılmaktadır. Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA), BKA'nı; sektörel ve genel kalkınma problemlerini ve bunların çözümü için fırsat ve metodolojileri belirleyen ve bu çözümleri maksimize edecek projeleri destekleyen işlevsel bir yapı olarak tanımlamıştır.¹⁹

İlk olarak, 1950'li ve 60'lı yıllarda ortaya çıkan kalkınma ajansları o dönemde sadece yabancı yatırım çekme ve endüstri parklarını yönetme sorumluluğuna sahipti. Daha sonraları, yerel veya bölgesel şirketlere finansal olmayan hizmetler; geliştirilmiş, bir bütün olarak veya ortaklı iş merkezleri, iş

¹⁸ Miric, O., a.g.e., s. 22-24.

¹⁹ The European Association of Development Agencies (EURADA), *Creation, Development and Management of RDA's*, 4th Version, Brussels, February 1999, s.16. <http://www.eurada.org/site/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20of%20RDA.pdf> (05.03.2011).

geliştirme merkezleri, düzenleyici çalıştaylar ve hatta bilim parkları gibi daha özelleştirilmiş topluluk altyapıları sunmaya başlamıştır. 1978-1992 yılları arasında ajansların faaliyetleri iç oluşumlu şirketlere hizmet ve çelik sanayinde kapanan üretim birimlerinin olduğu bölgelerde yeniden yapılandırma için Avrupa fonlarından yararlanma üzerine yoğunlaşmıştır. 1992’den itibaren KOBİ’leri ve iletişim ve ticaret alanlarını destekleyecek mali araçlar geliştirilmiştir.²⁰

Genel olarak BKA’nın görevleri; bölgesel kalkınmaya yönelik stratejileri uygulama, alt yapı hizmetlerine erişime yardımcı olma, girişimciliği destekleme, özel sektör için yerel ve bölgesel çözümler araştırma, bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve destekler arama olarak özetlenebilir.²¹ Bu görev ve nitelikleri taşıyan BKA’lar, merkezi yönetim geleneğinin dışında, bölgesel kalkınmanın yerinden sağlanabilmesinin güçlü bir aracı olarak görülebilir. Ayrıca, BKA’ların bölgesel kalkınmada finansal araçları da kullanacağı düşünüldüğünde, böylece merkezi yönetimden özerk bir yapı doğacağı anlaşılabilmektedir.

Bölgesel Politikanın, Birlik tarafından öngörülen yönetsel standartlar çerçevesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bununla birlikte AB, müktesebatı üstlenecek aday ülkelerin kamu yönetimleri ile ilgili standart bir yapının oluşturulmasını öngören bir düzenlemeye sahip değildir. Fakat bu durum, AB’nin Birliğe aday ülkelerin kamu yönetimleri ile ilgili hiçbir ilkegözetmediği anlamına gelmemektedir. Çünkü her aday ülkenin idari ve kurumsal kapasitesi müktesebatın uygulanması için yeterli değildir. Dolayısıyla da, aday ülkelerde idari ve kurumsal kapasitenin yükseltilmesi zorunlu görülmüştür. Bu doğrultuda, AB ve Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ortak işbirliği ile, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin kamu yönetimi reformlarını desteklemek amacıyla, 1992 yılında SIGMA adı verilen bir program başlatmıştır.

SIGMA Programı çerçevesinde hazırlanan Kamu Yönetimi için Avrupa İlkeleri başlıklı belgede; zaman içerisinde, farklı hukuk geleneklerine ve yönetim sistemlerine sahip Birliğe üye devletlerin üzerinde mutabık oldukları kamu yönetimi ilkelerinin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu ilkeler, hukukun üstünlüğü, güvenilirlik, öngörülebilirlik, hesap verilebilirlik ve şeffaflık, ayrıca teknik ve idari yetkinlik, örgütsel kapasite ve katılımcılıktan oluşmaktadır. Paylaşılan bu ilkeler Avrupa Yönetsel Alanının şartlarını oluşturmaktadır; Avrupa Yönetsel Alanı, yasa ile tanımlanan ve prosedürler ve hesap verilebilirlik mekanizmaları ile uygulamaya geçirilen kamu yönetimi içindeki bir dizi standartları içermektedir. AB’ye üyeliğe aday ülkeler, kamu

²⁰ EURADA, a.g.e., s.19.

²¹ Demirci, A., “Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 15, 2003, s. 16-20.

yönetimlerini geliştirme sırasında bu standartları göz önünde bulundurmamak durumundadırlar. Avrupa Yönetsel Alanı, mevzuatın üzerinde uzlaşılan bir parçası olmadığı halde, aday ülkelerdeki kamu yönetimi reformlarına rehberlik etmesi beklenmektedir. Ayrıca, aday ülkelerin kamu yönetimlerinin AB müktesebatını etkin bir biçimde uygulayabilmeleri için *iyi yönetişimin* genel ilkelerine bağlı kalmak ve AB içinde belirlenen yönetsel standartları karşılamak zorundadır.²²

Söz konusu belgeden anlaşılmaktadır ki, AB aday ülkeler için belirli bir kamu yönetimi yapısı tayin etmiş olmasa da; yukarıda saydığımız yönetsel değer ve ilkeleri aday ülkelerin ulusal kamu yönetimlerine dâhil etmesini beklemektedir. Bu da; yapı olarak olmasa da AB üyesi devletlerin kamu yönetimlerinin bu değer ve ilkeler bağlamında birbirlerine benzemekten olduklarını gösterir.²³ Oluşan bu durum, AB için söz konusu değer ve ilkelerin sürekliliği sağlandıktan sonra kamu yönetiminin yapısının çok fazla önem taşımadığını ifade etmektedir. Sonuç olarak, Birliğe üye devletlerin ulusal kamu yönetimlerinin bu ilkeler açısından Avrupalılaşması gerçekleşmektedir.

Yerel yönetimler ve bölgesel çerçevede, SIGMA Programı kapsamında 1998 yılında yayınlanan Avrupa Yönetsel Alanı için Kamu Yönetimlerinin Hazırlanması başlıklı raporda, adem-i merkezîyetçi anlayış, kamu politikasının uygulanmasını etkili kılacak ulusal hükümetin bölgesel hizmet kurumları ve yerel/bölgesel otoriteler arasında etkileşimin sağlanması; vatandaşlar ve hükümet arasındaki ilişkilerin yönetilmesi için bir dizi kural ve idari prosedürlerin, aynı şekilde hükümet ve sivil toplum arasında süre gelen iletişimi sağlayacak bir dizi kural ve ilkelerin oluşturulması AB'ye üye ülkelerin kamu yönetimi sistemlerinde bulunan ortak ana faktörler olarak sıralanmıştır.²⁴ Söz konusu faktörler, idari etkinliği artırmak amacıyla başta yerele yetki devri olmak üzere, yönetişim ve iyi yönetişim üzerinde yoğunlaşmaktadır.

AB tarafından benimsenen güçlü bir adem-i merkezîyetçilik anlayışını yansıtan bir başka ilke de *hizmette yerellik/yerindenlik* ilkesidir. Bu ilke ilk kez 1987 yılında, Avrupa Tek Senedi ile sadece çevre ile ilgili konularda kullanılmak için Birliğin gündemine girmiştir. Daha sonrasında 1992'de kabul edilen Maastricht Antlaşması ile AB'nin tüm faaliyet alanlarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmıştır. Yerellik ilkesi, AB'nin sorunlarının ele alınmasında ve kamu hizmetlerini üretmekte ekonomik olarak verimlilik

²² OECD-SIGMA, *European Principles for Public Administration*, Sigma Papers: No. 27, 1999, s. 5-6, <http://www.oecd.org/dataoecd/26/30/36972467.pdf> (23.03.2011).

²³ Kösecik, M., "Avrupa Birliği Entegrasyonu ve Ulusal Kamu Yönetimleri", M. Acar ve H. Özgür (ed.), *Çağdaş Kamu Yönetimi II*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004, s. 3-31.

²⁴ OECD-SIGMA, *Preparing Public Administrations For The European Administrative Space*, Sigma Papers: No. 23, 1998, s. 127, <http://www.oecd.org/dataoecd/20/56/36953447.pdf> (23.03.2011).

ilkesini göz önünde tutarak vatandaşlara en yakın düzeyden hizmet verilmesini öngörmektedir.²⁵

2001 yılında Komisyon tarafından hazırlanan “Avrupa Yönetişimi: Beyaz Kitap” (“European Governance: A White Paper”) adı verilen resmi belgede AB politikalarının oluşturma ve uygulama süreçlerine daha fazla kişi ve kuruluşun katılımının sağlanması gerektiği üzerinde durularak *katılımcılık, açıklık, hesap verilebilirlik, etkinlik ve uyum, iyi yönetim* ilkeleri olarak belirtilmiştir.²⁶ Üzerinde durulan bu ilkeler ile birlikte AB içinde, dolayısıyla üye ülkelerde politika süreçlerine daha çok katılımın sağlanarak iyi yönetim mekanizmalarının tesis edilmesi hedeflenmektedir.

AB Müktesebatı’nın önemli bir parçası olan AB Bölgesel Politikası’nı uygulamak için gerçekleştirilmesi gereken bütün alt yapı çalışmaları ve uygulama süreçleri, yukarıda bahsettiğimiz AB’nin kamu yönetimleri için belirlemiş olduğu ortak ilke ve değerler paralelinde yürütülmek durumundadır. Zaten Birlik, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için geliştirdiği SIGMA Programı’nı Bölgesel Politika’nın önemli bir aracı olan PHARE Programı ile birlikte yürütmüştür. Ayrıca, Bölgesel Politika konusunda Birliğin, Komisyon raporları ve diğer belgelerde gerçekleştirilmesini istediği düzenlemelerin içeriğinde de bu ilkeler görülmektedir. Sonuç olarak, AB Bölgesel Politikası’nın uygulanması sürecinde diğer ilkelerin yanında, özellikle hizmette yerellik/yerindenlik ve yönetişimin sağlanması gibi ilkelerin öne çıkması, Birliğin yapılmasını istediği kamu yönetimi reformları ile paralellik göstermektedir.

Yönetişel açıdan bakıldığında, AB Bölgesel Politikası’nı uygulamak için oluşturulması gereken yapı, kurum ve mekanizmalar, merkezi yönetim geleneğine sahip üniter devletin yönetim anlayışının dışında kalmaktadır. Zira ulus üstü bir yapı olan AB, çeşitli düzlemlerde yer alan aktörler arasındaki işbirliğinden, somut olarak ulusal hükümetlerin AB ile ilgili her türlü politika tasarımına kendi bölge ve kentlerini dâhil etmesini beklemektedir. Bu anlamda, AB’nin resmi olarak hedeflediği yönetişel modelin adı, *çok düzlemli yönetişim (multi-level governance)* modelidir.²⁷ Söz konusu modelde, dikey anlamda egemen devletlerin bazı egemenlik haklarını devrettikleri ulus üstü (*supranasyonel*), ulusal ve bölgesel ve yerel yönetim aktörlerini temsil eden ulus altı (*subnasyonel*) düzlemlerin yönetişimi söz konusuysen; yatay

²⁵ Demiral B., *Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler* içinde “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölge, Bölgeselleşme, Bölgecilik ve Bölge Yönetimleri”, ÖZGÜR H. ve B. PARLAK (der.), Alfa Aktüel, İstanbul, 2006, s. 137-138.

²⁶ European Commission, *European Governance: A White Paper*, Brussels, 2001, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf (24.03.2011).

²⁷ Okcu, M. “Yönetişim Tartışmalarına Katkı: Avrupa Birliği İçin Yönetişim Ne Anlama Geliyor?”, *SDÜ İİBF Dergisi*, c. 12, s.3, 2007, s. 305-306.

anlamda ise, kamu, özel ve üçünü sektörlerin katılımı söz konusudur.²⁸ Dolayısıyla AB Bölgesel Politikası; adem-i merkeziyet ile birlikte yönetim, çok düzlemli yönetim ve ulus üstü bir olgu olan *Avrupalılaşımayı* da tesis etmeyi hedeflemektedir.

Genel olarak güçlü merkezi idare yapısına sahip ülkelerde AB Bölgesel Politikası, merkezi yönetimin yerel yönetimlerle, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmasını gerekli ve şart gördüğü ve söz konusu aktörlere bu politika süreçlerinde önemli roller verdiği için bu ülkelerde ciddi idari reformların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Zira AB'nin Bölgesel Politika çerçevesinde gündeme getirdiği yönetim, hatta ulus üstü yapıların ve ulusal aktörlerin dışında aktörlerin katılımı olan çok düzlemli yönetim anlayışı merkezi idare yapısına sahip üniter devletlere oldukça yabancıdır. Söz konusu devlet yapısında merkez, yetki ve rollerini yerel ve üçüncü aktörlerle paylaşmak istemez. Bundan dolayı, Birliğin geliştirdiği Bölgesel Politika araçlarını uygulamak için gerekli uygun altyapı, kurumsal ve yasal tasarımın gerçekleştirilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

4. MACARİSTAN'DA 'BÖLGE'

II. Dünya savaşıdan 1989 yılına kadar geçen süre içinde Komünizm rejimi ile yönetilen Macaristan'da bölgesel veya yerel örgütlenmenin temel birimleri olan illerde oluşturulan konseyler tamamen merkezi yönetimin kontrol ve gücünü temsil etmekteydi. Dolayısıyla bu dönemde, Macaristan'ın kamu yönetimi yapısının, merkeziyetçi, ağır hiyerarşik ve denetimci olduğunu rahatlıkla söylenebilir.²⁹ Her ne kadar zaman içerisinde Konsey Sisteminde yetki genişliği ilkesi (*deconcentration*) getirilerek; merkezi yönetime ait yerel düzeyin yönetici yetkileri, bölgesel temsilcileri olan yerel birimlere devredilse de ve illerin merkezi hükümetin planlama komitelerinde yer alması ve yerel konseylerin mali kaynaklarını dağıtma yetkisine sahip olsa da³⁰ yönetsel yapı ve anlayışta önemli bir değişikliğin meydana geldiği söylenemez.

1960'lı yıllarda sosyalist sistemin hakim olduğu ülkelerde, yavaş ekonomik büyüme, verimsizlik, yetersiz tarımsal üretim ve teknik, bilimsel

²⁸ Okcu, M., “Avrupa Yönetsel Alanına Doğru Türk Kamu Yönetimi: Çok Düzlemli Yönetişim”, *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetimi'nin Yeniden Yapılandırılması-I*, Ahmet Nohutçu ve Asım Balcı (Ed.), Beta Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 257-298.

²⁹ Kovacs, I. P., “Region-Building in Hungary – The Case of South-Transdanubia”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 7-8 Eylül, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2006, s. 77.

³⁰ Teller, N., *Reforming Public Administration-Efforts and Perspectives in South-East European Countries* içinde “Public Administration Reforms in Hungary”, Friedrich Ebert Stiftung Zagreb Office, Zagreb, 2004, s. 59.
<http://www.fes.hr/Ebooks/pdf/Reforming%20Local%20Public%20Administration/13.pdf>
(26.03.2011).

açından geri kalma gibi sorunların ortaya çıkması üzerine³¹ 1968’de *Yeni İktisadi Mekanizma* (*New Economic Mechanism*) adı verilen bir ekonomik reform Macaristan’da hayata geçirilmiştir. Serbest piyasa ekonomisine geçişte ilk adım olarak değerlendirilen bu reformla; merkezi planlı ekonomi anlayışı radikal bir şekilde değiştirilerek; zorunlu yıllık planlar ve merkezi kotalar kaldırılmış ve planlama sisteminin alt kademelerindeki müesseselere üretim ve diğer bazı yönetim ile ilgili kararları alma özerkliği sağlanarak, bir bakıma ekonomik sistemde bir adem-i merkeziyetçilik anlayışı getirilmiştir.³²Bütün yaşanan değişim çabalarına rağmen, Macaristan’da devletin merkeziyetçi yaklaşımı devam etmiş, yerel birimler olan konseyler de yerelin/bölgenin değil; merkezi otoritenin gücünü ve yetkisini kullanmış, yerelin özerkliği ve katılımı söz konusu olmamıştır. Anlaşılmaktadır ki, Komünizm rejim altında yönetilen Macaristan’da bölge anlayışı,sadece idari bağlamda, merkezi yönetimi temsil eden Sovyet tipi konseylere bağlanmış iller ve onun alt birimlerinden oluşan; sosyo-ekonomik gelişmişliğin göz önünde bulundurulmadığı bir yapılanmayı yansıtmaktadır.

Rejim değişikliği paralelinde gerçekleştirilen 1989 yılındaki Anayasa değişikliği ile Macaristan; demokratik parlamenter rejime geçmiş ve Sovyet Sosyalizmi’nin etkileri silinmeye başlamış; siyasi, idari ve ekonomik alanlarda köklü bir değişim ve dönüşüm sürecinin içerisine girilmiştir. Bu süreç içerisinde de özerklik Macar yerel yönetim modelinin en önemli unsuru haline gelmiştir. Bu doğrultuda, yerel yönetim sistemi liberal bir yaklaşımla düzenlemeye tabi tutulmuş; yerel birimlere önemli derecede örgütsel özerklik ve geniş yetkiler tanınmıştır.³³

Yerel yönetimlerin merkezi hükümetin temsilcisi olmadıkları, merkezi hükümet ve parlamentonun yetkisinin farklı kanunlarla uygulandığı bir sistem kurulmuştur. Bu sistemde, bakanlıkların yerel yönetimler üzerinde direkt herhangi bir denetim hakkına sahip olmaması ve kanunların ve yönetmeliklerin uygulanmasının yerel yönetimlere bırakılması öngörülmüştür. Yerel yönetimlere kanunla verilen çok geniş görev üstlenme hakkı; belediyelere, verdikleri hizmetlerin miktarını, kalitesini ve hatta ne şekilde örgütleneceğini tayin etme hakkını da sağlamıştır. Dolayısıyla, geniş yönetsel yetkilerle birlikte; yerel yönetimlere geniş harcama yetkileri de verilmiştir. Bakanlıklar arasındaki koordinasyon eksikliği, kanunun; görev ve sorumlulukları yeterli mali destek ve kaynak sunmadan yerel yönetimlere aktardığı bir durum meydana getirmiştir. Bu nedenlerden dolayı yerel

³¹ Varga, Z., *Österreich und Ungarn im Kalten Krieg* içinde “Reshaping The Socialist Economy: The Hungarian Case”, I. Majoros, Z. Maruzsa ve O. Rathkolb (der.), Universität Wien, Institut für Zeitgeschichte, Wien – Budapest, 2010, s. 407.

³² Kovacs, I. P., a.g.b., s. 9-10.

³³ Enyedi, G., ve I. P. Kovacs, “Regional Changes in the Urban System and Governance Responses in Hungary”, *Urban Research & Practice*, Cilt No 1, Sayı 2, Temmuz 2008, s. 154.

yönetimlerin hizmetleri kanunda belirtildiği şekilde yerine getiremedikleri durumlar sıklıkla ortaya çıkmıştır.³⁴

1990'da çıkarılan Yerel Yönetimler Kanunu'yla büyüklüklerine bakılmaksızın ülkedeki bütün yerleşim birimleri kendi yönetimlerini kurma hakkını kazanmıştır. Bu kanun doğrultusunda uygulamaya konulan "*bir yerleşim, bir yerelyönetim*" ("*onesettlement, one local government*") prensibiyle kısa zamanda yerelde özerk yönetimlerin sayısı yaklaşık ikiye katlanarak; 1600 civarından 3000'den fazla bir sayıya ulaşmıştır. Her bir yerel yönetimin özerkliğinin yanında geniş görev ve hizmet alanları olduğu için, yönetim birimlerinin bu kadar bölünmüşlüğü idari ve kurumsal sistemin işleyişini çok maliyetli hale getirmiştir ve birçok belediye hizmetinin verimsiz bir şekilde yürütülmesine neden olmuştur.³⁵

Macaristan, kurduğu bu yerel yönetim sistemiyle; orta düzey yönetim birimi olan illerde özerk yönetim anlayışından vazgeçerek; illeri zayıflatmış ve ağırlıkla merkez ve yereli temel alan iki düzeyli bir yönetim anlayışını benimsemiştir. İllerin zayıflatılmasının sebebi olarak ise, illerin geçmişte Sovyet organlarıyla sıkı bağlarının olması gösterilmektedir.³⁶ Aynı anda, yerel yönetimlerin ve merkezi idarenin güçlendirildiği bu düzende; bir merkezileşme eğilimi görülmüştür. Eğitim, tarım, istihdam, çevre gibi daha birçok alanda politika yapmak için, iller bazında kurumlar oluşturulmuş ve bu da merkezin bürokratik gücünün taşrada etkili olmasını sağladı. Ayrıca, bu dönemde yerel yönetimlerin hukuki denetimi için bölge valiliği sisteminin getirilmesi, valilerin merkezi yönetim tarafından atanması ve valilere geniş yetkiler tanınması da yetki genişliği ilkesinin geçerli olduğunu göstermektedir.³⁷

Yerel Yönetim Sistemi'ndeki merkezileşmeye, yaşanan sorunlar ve aksaklıklara 1994 yılında yapılan, Yerel Yönetimler Kanunu'ndaki değişikliklerle çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda; yerel yönetimin orta düzey birimleri olan illerin siyasi meşruiyetini artırmak için il meclislerinin doğrudan seçilmesi öngörülmüş ve hakları artırılmıştır. Fakat bu değişikliklere rağmen mevcut durumda önemli bir değişiklik olmamış, faaliyetler azalmış ve ayrıca, orta düzeydeki kamu yönetimi organları arasında

³⁴ Balas, G. ve J. Hegedüs, *Local Self- Government and Decentralization in South-East Europe* içinde "Local Self- Government and Decentralization in Hungary", Friedrich Ebert Stiftung Zagreb Office, Zagreb 2001, s. 37, 41, 43. <http://www.fes.hr/Ebooks/pdf/Local%20Self%20Government/12.pdf> (29.03.2011).

³⁵ Bachtler, J. ve R. Downes, "Regional Policy in the Transition Countries: A Comparative Assessment", *European Planning Studies*, Cilt No 7, Sayı 6, 1999, s. 797; Enyedi, G. ve I. P. Kovacs, a.g.m., s.154-155.; Teller, N., a.g.m., s. 59.

³⁶ Bachtler, J. ve R. Downes, a.g.m., s. 797.

³⁷ Kartal, F. "Macaristan'da Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt No 7, Sayı 2, Nisan 1998, s. 124-125.

koordinasyon mekanizmaları da kurulamamıştır.³⁸ Ayrıca, daha sonrasında 1996'da; AB kalkınma amaç ve anlayışına uyumlu bir şekilde bölgesel gelişmeyle ilgili kararların merkezden yerele aktarılmasını amaçlayan bir düzenlemeyle bölgesel kalkınma meclisleri kurulmuştur. Bu meclisler, belli ölçüde yerele karar alma hakkı devretse de, mali kaynaklar bakımından merkeze muhtaç kaldığı için elde edilen özerkliğin sınırlı olduğu açıktır.³⁹

Macaristan'daki Yerel Yönetim Sistemi'ni üç yapısal yönü ile özetlemek mümkündür. Birincisi, çok sayıda yerel yönetim birimi oluşmasına izin verildiği için; bölünmüş belediyelerin varlığıdır. İkincisi, merkeziyetçi yapıyı yansıtan merkezi bakanlıkların hizmet birimlerinin taşrada olması ve yetki genişliği ilkesinin uygulanmasından dolayı; seçilmiş ama zayıf yerel birimlerdir. Üçüncüsü, bir önceki nedene ek olarak, yerel düzeyde hizmetlerin verimli ve etkili bir şekilde sunulması için yeterli mali kaynaklara sahip olmamalarına da bağlı olarak bölgesel düzeyde güçlü bir merkezi devlet yapısının varlığını devam ettirmesidir.⁴⁰

1950'li yıllara kadar bir tarım ülkesi olan ve bölgesel eşitsizliğin çok daha ağır bir şekilde hissedildiği Macaristan; II. Dünya Savaşı sonunda Sovyet hakimiyeti ile birlikte sosyalist planlama ve endüstrileşme modeliyle tanışmıştır. Komünizm döneminde sanayileşme yönündeki değişim ve üretim; sosyoekonomik, işsizlik, gelir seviyesi, konutlandırma ve kamu hizmetlerine erişme alanlarındaki bölgelerarası farklılıkları az da olsa belli miktarda dengelemiştir. Ancak, Macaristan'da bölgesel dengesizliklerin azalması, sosyalist ekonomi modelinin bir bölgesel politika vizyonuna sahip olması sonucunda değil, sosyalist endüstrileşme modelinin sonucunda gerçekleşmiştir. Her ne kadar bu modelde verimlilik kaygıları çok küçük bir yere sahip olsa da, sanayi politikalarından yana uygulanan yapısal değişim, yatırımların bölgelere merkezden dağıtımı yoluyla hayata geçirilmiştir.⁴¹ Ayrıca, Macaristan'ın bu dönemdeki sanayi politikası ağırlıklı olarak başta Budapeşte olmak üzere diğer büyük şehirlere yönelik uygulandığı için kırsal bölgelerde sanayi yatırımları yeterli düzeyde gerçekleşmemiştir.⁴² Bundan dolayı, kırsal bölgelerle kentler arasındaki sosyalizm öncesinde var olan gelişmişlik farkları devam ederek, şehirler daha yüksek refah ve yaşam standartlarına sahip olurken; kırsal bölgeler bu standartlardan oldukça uzak kalmıştır.

³⁸ Teller, N., a.g.m., s. 62.; Kartal, F., a.g.m., s. 125.

³⁹ Balas, G. ve J. Hegedüs, a.g.m., s. 40.; Kartal, F., a.g.m., s. 126-127.

⁴⁰ Enyedi, G., ve I. P. Kovacs, a.g.m., s. 154.

⁴¹ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, *Regional Development and Employment Policy: Lessons from Central and Eastern Europe* içinde "Transition and Regional Policies: The Case of Hungary", K. MAARTEN, International Labour Organization Geneve, 1998, s.18-19. http://www.ilo.int/public/english/region/eurpro/budapest/download/regdev_ch2.pdf (02.04.2011).

⁴² Brown, D. L., L. J. Kulcsar, L. Kulcsar, ve C. Obadovics, "Post-Socialist Restructuring and Population Redistribution in Hungary", *Rural Sociology*, Cilt No 70, Sayı 3, 2005, s. 345.

Komünizm sonrasında, liberalleşme, devlet yardımlarının kaldırılması ve diğerk alanlardaki değışimler gibi piyasa odaklı reformlardan geri kalmış kırsal ve ağır sanayi bölgeleri çok fazla zarar görmüşlerdir. Söz konusu bölgeler aynı zamanda hem iç hem de yabancı girişimler için pek cazibesi olmayan bölgelerdi ve ayrıca, gelişmiş altyapı, nitelikli iş gücü, ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi için uzmanlık gibi iç kaynaklı yatırımı sürükleyecek birçok faktörden yoksun kalmışlardır.⁴³ Ayrıca bu dönemde sosyal yardımlara sınır getirilmesi, birçok sosyal hizmet için piyasa düzenlemelerinin yapılması ve sosyal harcamaların çok büyük oranda düşürülmesi, mevcut sosyal eşitsizlik üzerinde daha da olumsuz etki yaratmıştır.⁴⁴

Ülkenin yabancı sermayeye açılmasıyla birlikte, başta Budapeşte olmak üzere, büyük kentlerin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekme potansiyelinin yüksek olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Çünkü büyük şehirler uluslar arası yatırımlar için gerekli asgari alt yapıya ve nispeten uluslar arası merkez ve şubeleriyle bağlantı kurmak için gerekli olan yeterli iletişim ve ulaşım ağlarına sahiptirler. Dolayısıyla, Macar ekonomisinin dış dünyaya açılmasının sonucunda, yabancı sermaye yatırımlarının büyük kentlerde orantısız bir şekilde yoğunlaşması ve ekonomik büyümenin kutuplaşması meydana gelmektedir. Bu bağlamda, küçük şehirler ve çevre bölgeler söz konusu ekonomik dışa açıklıktan eşit derecede yararlanamamaktadırlar. Ayrıca, Batı Avrupa ekonomisine entegrasyonun yanında, Batı Avrupa'yla ortak sınırlara sahip olmak, ortak girişimler, serbest ticaret bölgeleri, bilimsel ve teknolojik işbirliği, yerel ve bölgesel politika koordinasyonu ve ulaşım ve iletişim alt yapılarının yayılması alanlarında sınır ötesi işbirliği için fırsatlar anlamına gelmektedir. Böylece, ortak sınırların yerel ekonomik faaliyet ve yabancı sermaye girişı için alternatif bir rota oluşturulduğu düşünülebilir. Dolayısıyla, Batı Avrupa'ya sınırı olan bölgeler bu alanlarda gelişme kaydedebilmişlerdir.⁴⁵

5. AB BÖLGESEL POLİTİKASININ MACARİSTAN UYGULAMASI

Macaristan, AB Bölgesel Politikasını uygulamaya, 1993 yılında anlaşmaya vararak kabul ettiği, kısaca PHARE olarak adlandırılan kalkınma yardım programıyla birlikte başlamıştır. Avrupa Birliği tarafından birliğe katılmaya aday olabilecek Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin komünist rejim

⁴³ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, a.g.m., s. 17.

⁴⁴ Ivanova, M., "Inequality and Government Policies in Central and Eastern Europe", *East European Quarterly*, Cilt No 41, Sayı 2, June 2007, s. 168.

⁴⁵ Petrakos, G., "Patterns of Regional Inequality in Transition Economies", *European Planning Studies*, Cilt No 9, Sayı 3, 2001, s.361.

sonrası ekonomilerini yeniden yapılandırmalarına destek vermek amacıyla kurulan PHARE programının temel amacı Avrupa Birliği düzenlemelerinin şartlarını yerine getirecek yeni hukuki ve kurumsal bir sistemi tesis etmek olarak tanımlanmıştır.⁴⁶ Kısacası PHARE, söz konusu ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmalarını sağlayacak yönetsel kapasitelerini iyileştirerek AB fonlarından en verimli şekilde yararlanmaları önündeki engelleri kaldırmayı hedeflemektedir.

PHARE Programı, 1994 yılında Macaristan ile ilgili stratejik bir belge hazırlayarak, Macaristan'ın, AB Bölgesel Politikasının yerellik, adem-i merkezîyetçilik ve ortaklık gibi ilkelerine saygılı olmasının şart olduğunu işaret etmiştir. Bu ilkeler paralelinde, söz konusu belge; eski proje yaklaşımının terk edilmesini, yeni bölgesel politika kanununda parlamentonun rolünün netleştirilmesini, açık bir bölgesel politika konsepti tanımlanarak hükümetin koordinasyon rolünün güçlendirilmesini, rollerin netleştirilerek bakanlıklarda ve bakanlıklar arasında koordinasyonun ve bölgesel yetkililer ile desentralizasyonun rolünün güçlendirilmelerini, yerine getirilmesi gereken görevler olarak sıralamıştır.⁴⁷

Öngörülen desantralize edilmiş bölgesel politika iki önemli kurumdan oluşuyordu: Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınma Meclisleri/Konseyleri. Bölgesel Kalkınma Ajansları, bölgelerdeki kalkınmaya koordineli bir yaklaşımın benimsenmesini ve finansal yardım verilirken daha etkili araçları sağlamak için kurulmuşlardır. Yerel çıkarları temsil etme, öncelikleri belirleme ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarına rehberlik sağlama sorumlulukları il düzeyinde kurulan Bölgesel Kalkınma Meclislerine verilmiştir. Üyelik; yerel yönetimlerin temsilcilerini, sosyal ortakları, il idaresini, yerel bankacılık sektörünü, parlamentonun yerel üyelerin, yerel işletmeleri ve Bölgesel Kalkınma Ajansları gibi geniş bir çıkarlar yelpazesini kapsamaktadır. Meclisler, bölgesel kalkınma stratejilerini ve eylem programlarını hazırlamaktan, aynı zamanda finansal araştırmalarla ilgilenmekten, mevcut örgütlerin işleyişlerinin koordine edilmesi ve kaynakların etkin, etkili ve düzgün bir koordinasyon içinde harcanmalarından sorumlu olmuşlardır.⁴⁸

AB'nin kalkınma için oluşturduğu hedefler ve araçlara uyumu sağlamak üzere 1996 yılında çıkarılan Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Kanunu, bölgesel planlamanın hukuki temeli olarak, parlamentonun, hükümetin, ilgili bakanlıkların ve Ulusal Bölgesel Kalkınma Konseyi'nin gücünü ve genel sorumluluk alanlarını belirlemiştir. Desentralizasyon sürecinde kanun, bölgesel politika için hedefler, araçlar ve öncelikler koymuş, orta düzey bölgesel ve il kalkınma konseylerinin

⁴⁶ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, a.g.m., s. 44-45.

⁴⁷ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, a.g.m., s. 45.

⁴⁸ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, a.g.m., s. 45.

kurulmasını öngörmüş ve bölgesel politikaların hazırlanması ve onaylanması sürecini belirlemiştir. Mevzuatın getirmiş olduğı Bölgesel Kalkınma Kanunu'ndaki öngörülen yapıların kurulması, Ulusal Bölgesel Kalkınma Konsepti'nin oluşturulması ve kanununla ilgili yükümlölüklerin yerine getirilmesi ile ilgili sorumluluklar Çevre ve Bölgesel Politika Bakanlığı'na verilmiştir. Bölgesel Kalkınma Konseylerine ve İl Kalkınma Meclislerine/Konseylerine görevler aktarılırken, merkezi düzeyde bölgesel kalkınmaya yönelik daha koordineli bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmuş ve ulusal bölgesel kalkınma konseptinin bütün ulusal önceliklerinin belirlenmesi gerektiğı ortaya çıkmıştır. 1996 yılının sonunda Ulusal Bölgesel Kalkınma Konseyi bu tür planları ilgili bölgeler ve bakanlıklarla birlikte ele almak amacıyla kurulmuştur.⁴⁹

Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Kanunu istatistiki bölge planlamasının ve kalkınma bölgelerinin kurulmasını sağlamıştır. Kalkınma bölgesi, birden çok ili veya başkenti serbest birlik kurulması aracılığıyla birleştirmiştir. Kalkınma bölgesindeki iller merkezi ve yerel yönetim temsilcilerinden, hükümetle ilgili olmayan bölgesel örgütler, odalar ve bölgesel kalkınma ajanslarından oluşan Bölgesel Kalkınma Konseyi tarafından idare edilmektedir. Bölgesel Kalkınma için kurulan Bölge Konseyleri yerel ve bölgesel kalkınma faaliyetlerinden sorumlu olmuşlardır.⁵⁰

Bölgeselleşmenin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan NUTS sistemiile uyumlu yedi tane istatistiki planlama bölgesini kuran Ulusal Bölgesel Kalkınma Konsepti hakkındaki kararı 1998 yılında Macaristan Parlamentosu kabul etmiştir. Böylece il sisteminden bölgeselleşmeye geçmek için siyasi açık bir niyet oluşturulmuştur.⁵¹ 1999 yılında, Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Kanunu'ndaki değışiklik ile Macaristan yedi istatistiki bölgeye ayrılmıştır. Kısaca NUTS denilen; bu İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması içinde bölgeler, iller, belediyeler ve mikro bölgeler yer almaktadır.⁵²

NUTS sistemine göre birinci düzey bütün ülkeyi kapsamaktadır ve birkalkınma komitesinin de olduğı Parlamento'nun yer aldığı, bölgesel kalkınmayönetiminin en üst kademesidir. Ulusal Kalkınma Strateji'sini geçirir, öncelenmiş bölgelerin toprak kullanım planlarını ve kapsamını, bölgesel kalkınmanın finansalkaynaklarının büyüklüğünü ve ayrıcalıklı bölgelerin seçimindeki kriterleri belirler. Sektörel yönetim 1998 yılına kadar

⁴⁹ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, a.g.m., s. 46-47.

⁵⁰ Salamun, M., "The Laws on the Organization of the Administration in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia: A Comparative Analysis in the Context of European Integration", *Review of Central and East European Law*, Sayı 32, 2007, s. 287.

⁵¹ Temesi, I., *Decentralization : Experiments and Reforms* içinde "Local Government in Hungary", T. M. HORVÁTH (der.), Local Government and Public Service Reform Initiative Open Society Institute, Budapest, 2000, s.354.

⁵² Salamun, M.,a.g.m., s. 287-288.

Çevre ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı tarafından, 1998-2002 yılları arasında Tarım ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 2002 yılında bölgesel kalkınma yönetimi; Tarım ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı ve Başbakanlığa bağlı oluşturulan Bölgesel Kalkınmadan Sorumlu Devlet Bakanlığı⁵³ arasında paylaştırılmıştır. Ayrıca Başbakanlık ofisinde bulunan, devlet bakanlığı tarafından idare edilen, Ulusal Kalkınma Planının hazırlanmasından sorumlu bir birim oluşturulmuştur. Bu birimin 2004 yılından itibaren yasal takipçisi Ulusal Kalkınma Dairesi olmuştur.⁵⁴

Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Kanunu'na göre Ulusal Bölgesel Kalkınma Konseyi çıkarların temsil edildiği üst düzey bir organ olarak; hükümetin bölgesel kalkınma politikasının uygulanması ve ilgili sorumluluklarının yerine getirilmesi sürecine katılmak, kanunun öngördüğü konularda kararları vermek, görüş bildirmek, teklifte bulunmak ve ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde koordinasyonun sağlanmasıyla görevlidir.⁵⁵ Bakanlıkların yanında bölgesel kalkınma konseyleri, yerel yönetim birlikleri, Budapeşte belediye başkanı, ticaret odaları ve sendikalar Ulusal Bölgesel Kalkınma Konseyi'nde temsil edilmektedir. Konsey karar alma yetkisine sahip olmamakla beraber, bakanlığa bölgesel politika hakkında tavsiye organı konumundadır.⁵⁶ Ayrıca Konsey, toplumsal aktörlerin katılımını ve şeffaflığı sağlamaya büyük önem vermektedir.⁵⁷

Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Kanunu'nda 1999 yılında yapılan değişiklikle; bölgesel kalkınma konseylerinin parlamento tarafından tanımlanan İstatistiki Bölge Sınıflandırmaları Sistemine göre ikinci düzeyde belirlenen yedi bölgede kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Bölge kalkınma konseyleri illere benzer bir şekilde bölgesel kalkınmayı planlama, koordine etme ve kaynak tahsisi alanlarında yetkilere sahip olmuşlardır. Bu konseylerde ilgili bakanlık temsilcileri, il kalkınma konseylerinin başkanları, yerel yönetim temsilcileri olarak belediye başkanları, Bölgesel Turizm Komitesi'nin yerel temsilcileri, odalar, işçi temsileri ve her bir ilden yerel yönetim birliklerinin bir temsilcisi bölgesel kalkınma konseylerinde temsil edilmektedir. Kanunda

⁵³ Kalkınmadan Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın yerini 2004'ten itibaren Macaristan Bölgesel Kalkınma Dairesi almıştır.

⁵⁴ Bulla M. ve A. Zseni (der.), *National Report on Regional Sustainable Development Hungary*, Széchenyi Istvan University, 2003, s. 9. <http://www.iccr-international.org/regionet/docs/nrhungary.pdf> (19.04.2011).

⁵⁵ European Commission, *Act XXI of 1996 on Regional Development and Spatial Planning*, http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/library/Themes/Contamination/workshop_Nov2003/legislation/HungaryLandusePlanningAct.doc (21.04.2011).

⁵⁶ Fleischer, T., P. Futo, G. Horvath ve I. P. Kovacs, *Multi-level Governance and the Impact of EU Integration in Hungarian Regional and Environmental Policies*, Institute for World Economics of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest and Pécs, 2002, s. 33. http://www.vki.hu/~tfleisch/PDF/pdf02/ADAPT-HU-NAT-REP_020708.pdf (17.04.2011); Bulla M. ve A. Zseni (der.), s. 9.

⁵⁷ Korkut, U., "Micro and Macro Developments in Hungary under the Glance of EU Cohesion Funds", *East European Quarterly*, Cilt No 42, Sayı 3, Eylül 2008, s. 303.

yapılan 1999 yılındaki değişiklikle iş ve işçi federasyonları konseylerde istişari nitelik kazanmışlardır. Bakanlığın temsili uzmanlıktan çok politik bir hale dönmüştür.⁵⁸ Bu bağlamda bölgeler kendilerini işbirliği ortakları olarak değil mali kaynakların paylaşılmasında birbirlerini rakip olarak görmeye başlamışlardır.⁵⁹

İstatistiki Bölge Sınıflandırmaları Sistemine (NUTS) göre üçüncü düzeyde, illerdeki bölgesel kalkınma görevlerini koordine etmek için oluşturulan il kalkınma konseylerinde il genel meclisinin başkanı, belediye başkanları, mikro bölge birliklerinin, odaların, işçi konseylerinin ve Tarım ve Bölgesel Kalkınma Bakanlığı'nın temsilcileri yer almıştır.⁶⁰ İl kalkınma konseylerinin en önemli görevi il kalkınma planlarını geçirmek ve ile tahsis edilmiş kalkınma kaynaklarının dağıtılmasıdır.⁶¹ Ayrıca, görevleri arasında; il sahası kullanım planının benimsenmesi, bölgesel bilgi sisteminin oluşturulmasında işbirliği ve destek sağlama vardır.⁶² Aynı zamanda kırsal kalkınma konusunda İl Kalkınma Konseyleri desteklerle ilgili kararları hazırlar, rekabetçileri davet eder ve rekabeti izlemeye alır.⁶³ Hem bir planlama birimi olarak hem de ulusal ve AB fonlarının dağıtılması görevi nedeniyle il kalkınma konseyleri önemli bir konuma sahip olmuşlardır. Oluşturulan bu yapı içinde belediyelerin kalkınma politikalarının oluşturulması sürecine katılımı sağlanmış, ülke çapında işbirliği ve uyumun geliştirilmesine yardımcı olmaya başlamışlardır.⁶⁴

PHARE Programı çerçevesinde Bölge Kalkınma Ajansları bölgelerde koordineli bir kalkınmayı sağlayacakları ve mali yardımların dağıtılmasında daha etkili bir araç olacakları düşünülmüştür.⁶⁵ 1998 yılında Macaristan Ulusal Bölgesel Kalkınma Konsepti'nin Parlamento'dan geçmesiyle NUTS Sistemi 2. Düzey Bölgeleri tanımlanmıştır. 1999'da Bölgesel Planlama ve Kalkınma Kanunu'nda gerçekleştirilen değişiklik ile bölge inşasının şartları değişmiş ve öncesinde zorunlu olmayan Bölge Kalkınma Konseylerinin NUTS sisteminin 2. düzey bölgelerinde kurulması zorunlu hale getirilmiştir.⁶⁶ Bölge Kalkınma Konseylerinin bir organı olarak kurulmuşlardır. Kurulmalarında, Bölge Kalkınma Konseylerinin kararlarını etkin bir biçimde

⁵⁸ Bulla M. ve A. Zseni (der.), a.g.e., s. 9.; Fleischer, T., P. Futo, G. Horvath ve I. P. Kovacs, a.g.m., s. 32.

⁵⁹ Janos R., "A Halogatott Regionalizáció, Mint a Területi Politika Sajátossága az Átmenetben", *Tér és Társadalom*, 2. sz., 2001'den aktaran M. Bulla ve A. Zseni (der.), *National Report on Regional Sustainable Development Hungary*, Széchenyi Istvan University, 2003, s. 9. <http://www.iccr-international.org/regionet/docs/nr-hungary.pdf> (22.04.2011).

⁶⁰ European Commission, *Act XXI of 1996 on Regional Development and Spatial Planning*.

⁶¹ Bulla M. ve A. Zseni (der.), a.g.e., s. 10.

⁶² European Commission, *Act XXI of 1996 on Regional Development and Spatial Planning*.

⁶³ Korkut, U., a.g.m., s. 303.

⁶⁴ Haşar, Ç., "Macaristan'da Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Meclisleri", *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 2006, s. 21-22., <http://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/210>

⁶⁵ Fazekas, K. ve E. Ozsvald, a.g.e., s. 45

⁶⁶ Kovacs, I. P., a.g.b., s. 83.

uygulanması ve aynı zamanda AB Bölgesel Politikası'nın gelecekteki uygulamaları için zemin oluşturması hedeflenmiştir.⁶⁷ Ajansların faaliyetlerinin Konseyler tarafından yönlendirilmesi ve ajansların, bölgelerin kalkınmalarını sağlamada, programlarının yönetiminde ve programların uygulanmasında koordinasyonu sağlaması öngörülmüştür.⁶⁸

2004 yılında Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Kanunu'nda tekrar bir değişikliğe gidilerek, sivil toplum örgütleri için danışma hakkı düzenlenmiştir. Ayrıca BKA'ların varlığı bu kanun değişikliği ile garanti altına alındı ve güçlendirildi. Ancak AB'ye üyelikle birlikte; Avrupa Komisyonu “zayıf bölgesel kapasiteyi” öne sürerek Yapısal Fonların merkezden idare edilmesi gerektiğini ortaya koydu. Bu durum, bölgesel kalkınma konseylerinin kalkınma politikaları üzerindeki etkilerini kaybetmesine yol açmıştır. Bölgesel Politika'nın yönetimi merkezileşmiş, bölgesel aktörlere sadece işbirliği işlevi verilmiştir. Her ne kadar 2007-2013 dönemi için hazırlanan ulusal kalkınma planında hükümet planlama sürecinde bölgelere önem verdiğini ifade etse de, müzakereler sonucunda hükümet merkezi bir yönetimden yana görüş bildirmiş ve 2004-2006 planında olduğu gibi bölge kalkınma ajanslarına yine katkıda bulunma rolü verilmesinden ve bölge kalkınma konseylerinin de danışman ortaklar olarak görülmesinden yana olmuştur.⁶⁹

PHARE Programı'nın Macaristan için AB Bölgesel Politikası'nın en önemli ayağını oluşturmasının yanında, çevre ve ulaştırma alanlarında altyapıyı desteklemek amacıyla oluşturulan ISPA Programı'nı 2000 yılında uygulamaya başlamıştır.⁷⁰ Farklı alanlardaki birkaç bakanlık ISPA Programının yürütülmesinden sorumluyken⁷¹; 2002 yılında Hükümet Denetim Ofisi, ISPA Programını yürüten kurumların yetersiz olduğunu ve kesinlikle kaldırılmaları gerektiğini tespit etmiştir. Aynı görüş doğrultusunda AB Komisyonu ISPA Programı'nın uygulanması için asgari şartları gözden geçirmiş ve Uygulama Ajanslarının bu şartlara uyumu için kurulmasını gerekli görmüştür.⁷² 2004 yılında, Başbakanlık Ulusal Kalkınma Direktörlüğü'nün yerine Ulusal Kalkınma Ofisi kurulmuş ve ISPA Programı da dahil olmak üzere; orta ve uzun dönem kalkınma stratejileri ve AB fonlarına erişimi

⁶⁷ Ágh A., ve Á. Rozas, “Regional Policy in Hungary Institutional Preparations for EU Accession”, *Occasional Paper on Multilevel Governance The Dynamics of EU Cohesion Policy*, Dublin, 2004, s.10. <http://www.oeeu.net/papers/hungary-institutionalpreparati.pdf> (14.04.2011), a.g.e., s. 12.

⁶⁸ Hungarian National Office For Regional Development, *National Development Plan 2004-2006*, Budapest, 2003, s.34. www.nfu.hu/download/703/ndp_hungary.pdf (27.04.2011).

⁶⁹ Kovacs, I. P., a.g.b., s. 84.

⁷⁰ Bulla M. ve A. Zseni (der.), a.g.e., s. 23.

⁷¹ Public Policy Helpdesk - Hungary, *Evaluation in Hungary-Brief Overview of Evaluation Process of EU Cohesion Policy Funds*, 2010, s. 5. http://hetfa.hu/en/wpcontent/uploads/Evaluation_HU_chapter.pdf (29.04.2011).

⁷² Hungarian National Office For Regional Development, *National Development Plan 2004-2006*, s. 128.

sağlayacak kalkınma stratejilerini belirleme ve yönetme görevi verilmiştir.⁷³ Dolayısıyla ISPA Programının uygulanmasındaki süreçlerin demerkezileştiği görülmektedir. Bundan dolayı da, ISPA Programı kapsamındaki fonlamalar, bürokratik işlemler ve sıkı mali kontroller nedeniyle uzun gecikmelerle karşılaşmıştır.⁷⁴

Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı desteklemek amacıyla oluşturulan SAPARD Programı'na Macaristan, Avrupa Komisyonu'nun 2000-2006 *Macaristan SAPARD Planı*'nı onaylaması ile 2000 yılında dâhil olmuştur. Ayrıca bu programın uygulanmasına dair kurumsal yapının genel çerçevesi çizilerek merkezi olacak bir SAPARD Ajansı kurulması öngörülmüştür.⁷⁵ SAPARD Planı, Macaristan'ın tarım ve kırsal alanların kalkınması için AB ile ortaklık anlaşması çerçevesinde destek programlarına dahil olmasını sağlayacak bir takım öncelikler, hedefler ve araçlar belirlemiştir. Plan'ın programlaması 1999'da bölge düzeyi (NUTS 2) ve il düzeyinde (NUTS 3) başlamıştır. Aynı zamanda ulusal planın hazırlanmasına başlanmış, destek programları ile ulusal planın uyumu bazı önlemlerle sağlanmıştır. Mikro-bölge (NUTS 4) stratejik ve işlemsel programlama da 1999'un ikinci yarısında başlamıştır. İç örgütsel sistemin oluşturulmasındaki gecikmelerden dolayı AB desteklerinden yararlanma 2001 yılında başlasa da bazı destek ödemeleri 2000 yılında kullanılabilmektedir.⁷⁶

SAPARD Programı'nın uygulamasına geçilmeden önce 1999'da Tarımsal Müdahale Merkezi, Kırsal Kalkınma Planı Ödeme Ajansı, programın merkez ofisi olarak görülmekteydi. Ancak 2000 yılında Tarım ve Bölgesel Kalkınma Bakanı, SAPARD Programı'nın uygulamasından sorumlu Tarımsal Müdahale Merkezi'nin bu programı tek başına yürütemeyeceğine dair karar vererek söz konusu merkezden bağımsız yeni bir kurumun oluşturulması gereği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Avrupa Komisyonu ile yürütülen müzakereler ve hazırlık çalışmaları ertelendi. Komisyon'un bütün uyarılarına ve tavsiyelerine rağmen SAPARD Programı'nın yürütülmesinden sorumlu olacak kurumsal yapının kurulması bir buçuk yıldan fazla zaman almıştır. En sonunda 2002 yılının sonuna doğru SAPARD Ajansı ve yedi bölge ofisi

⁷³ European Commission, *Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policies Country Profile: Hungary*, 2006., s. 1-2. http://ec.europa.eu/invest-inresearch/pdf/download_en/psi_countryprofile_hungary.pdf (28.04.2011).

⁷⁴ Nemes, G., "Rural Development and Pre-accession Preparation in Hungary- Is there an Alternative Way?", *OSI International Policy Fellowship Final Policy Paper*, Mart 2003, s. 11.

⁷⁵ Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007, s. 38.

⁷⁶ Bauko T. ve I. Gurzo, "Dilemmas in Agricultural and Rural Development in Hungary: The EU Accession Partnership and The SAPARD Programme", *European Urban and Regional Studies*, Cilt No 8, Sayı 4, 2001, s. 362.

kurulmuştur. Fakat bu konuda uzun süren siyasi iradesizlik yetkilendirmede iki yıllık bir gecikmeye neden olmuştur.⁷⁷

SAPARD Ajansı ile ilgili sorunlar kuruluşu ve yetkilendirilmesiyle bitmemiş, Ajans'ın üst düzey yöneticileri sık sık değişmiş ve bu durum kurumun genelini ve çalışanları olumsuz etkilemiştir. En önemlisi, yönetimde ve bakanlıkta yaşanan değişiklikler koordinasyonun sağlanması, kurumsal gelişim ve uygulamanın desteklenmesi önünde engel teşkil etmiştir. Sürekli yeniden örgütlenme, çalışanların bağlılığını olumsuz etkilemiş ve personel devrini artırmıştır.⁷⁸ 2003 yılında Hükümet bir karar çıkarak; mevcut Tarımsal Müdahale Merkezi'ni ve SAPARDAjansı'nı birleştirerek Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Ajansı kurulmuş ve Ortak Tarım Politikası'nın yönetilmesinde en yetkili birim olmuştur.⁷⁹

Macaristan'ın 2004 yılında AB'ne üye olmasıyla beraber Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Ajansı'nın yapısı önemli ölçüde değişime uğramıştır. Bu bağlamda; Kırsal Kalkınma Yardımı Kırsal Kalkınma Yardım Direktörlüğü'nün sorumluluk alanına dâhil olmuştur. Uygulamaların merkezi yönetimlerine ve izleme alanlarının merkezileştirilmesine son verildiği için Kırsal kalkınma ve Belediye Uygulamaları, Değerlendirme ve Analiz Bölümleri gibi diğer direktörlüklerdeki bazı bölümler kaldırılmıştır. Ayrıca, AB'ne girişin beraberinde getireceği kalkınma fırsatlarından yararlanmak için gerekli kurumsal sistem olan Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Eylem Programı Kalkınma Birimi, Ajans tarafından oluşturuldu. Bunlar gibi daha birçok yapısal, örgütsel ve işlevsel değişik, Program'ın sonlandırılmasına kadar gerçekleştirilmeye devam edilmiştir.⁸⁰

Personel sayısının yetersizliği, yetkinlik ve uzmanlık derecelerinin düşüklüğü, üst düzey yöneticilerin sürekli değişmesi, yönetimde istikrarsızlık ve koordinasyon eksikliği, yetersiz ve eksik proje başvuruları Program'ın uygulanmasında birçok zorlukla karşılaşılmasına neden olmuştur.⁸¹ Ayrıca yukarıda değinildiği üzere SAPARD Programı'nın uygulanması için gerekli olan kurumsal, örgütsel ve teknik altyapının oluşumunun gecikmesi projeler için son başvuru tarihleri üzerinde büyük bir baskıya neden olmuştur. Bundan dolayı da; birçok yetersiz ve kötü hazırlanmış

⁷⁷ Kovacs K., K. Magocs, ve Z. Bihari, *SAPARD Review in Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Poland and Romania, Impact Analysis of The Agriculture and Rural Development* içinde "Planning and Implementing The SAPARD Program in Hungary", European Institute Foundation, Sofia, Nisan 2005, s.120-121.; Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007, s. 38.

⁷⁸ Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007, s. 38.

⁷⁹ Kovacs K., K. Magocs, ve Z. Bihari, a.g.e., s. 120.

⁸⁰ Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007, s. 39-40.

⁸¹ Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007, s. 40; Kovacs K., K. Magocs, ve Z. Bihari, a.g.e., s. 121.

teklifler ortaya çıkmıştır.⁸² Sonuç olarak, SAPARD da diğer AB'nin diğer kalkınma programları gibi desantralize bir program olmasına rağmen, merkezi hükümet; bu Program ile de ilgili karar verme yetkisini bölgesel ve yerel düzeylere bırakmamış ve Program merkezi kalmıştır.⁸³

2004 yılında Birliğe üyelikle beraber Avrupa Komisyonu'nun yetersiz bölgesel kapasiteyi öne sürerek Yapısal Fonların yönetiminin merkezileştirilmesini istemesi; bölge düzeyinde oluşturulan kurumların bölgesel politika üzerindeki etkisinin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Merkez, bölgesel politikanın yönetim birimlerini tayin etmiş; bölge düzeyindeki aktörlere de aktif olmayan sadece işbirliği görevi verilmiştir. Üyeliğin gerçekleşmesinden bu yana, sıkı bürokratik ve merkezi karar alma mekanizmalarından oldukça çok memnuniyetsizlik duyulmasına rağmen, bölgeler yeterince desteklenmemektedir. Geline nokta ise, bölgeselleşme merkezleşmenin yeni bir aracı konumuna gelmiştir. 2007-2013 arası kapsayan İkinci Ulusal Kalkınma Planı'nda bölgelerin planlama aşamasındaki rolü ve bağımsız bölgesel programlar üzerinde durulmasına rağmen, müzakerelerde Macar Hükümeti Bölgesel Politika'da merkezi yönetime devam edileceğine dair irade beyan etmiştir.⁸⁴

Macaristan'ın sahip olduğu tarihi merkeziyetçi yönetim yapısı; Komünizm idaresi altında, sonrasında rejim değişikliği ile Sosyalizm'in terk edilip Liberal politikalara geçildiği dönemde ve AB sürecinde adem-i merkeziyetçilik içeren reform ve değişikliklerle karşı karşıya gelmiştir. Her ne kadar adem-i merkeziyetçilik bağlamında yeni politikalar uygulanmış olsa da Macaristan'ın tarihi köklere sahip merkeziyetçi devlet anlayışı ve ağır bürokrasisi tam anlamıyla değiştirilememiştir. Bu süreçlerde gerçekleştirilen yönetim sistemindeki değişikliklere paralel olarak, bölgesel kalkınmayı amaçlayan politikalarda da değişiklik görölmüştür. Gerek Sovyet Sosyalizmi'nin hakim olduğu zaman diliminde, gerekse 1989 sonrasında Liberal politikaların takip edildiği dönemde Macaristan, Budapeşte ve diğer bölgeler, ve doğu- batı arasındaki bölgesel gelişmişlik farklarını istenilen ölçüde azaltamamıştır. Hatta Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ve sonrasında AB Bölgesel Politikası kapsamında yapılan yardımlar ve

⁸² Kovacs, E., P. Szeles; J. Bacsı, "The SAPARD Program in Hungary: Problems and Perspectives", *Journal of Central European Agriculture*, Cilt No 3, Sayı 3, 2002.; Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007, s. 201.

⁸³ Nemes, G., a.g.e., s. 6.

⁸⁴ Kovacs, I. P., "Shaping Meso-Level Governance in Hungary", *Hrvatska Javna Uprava*, Cilt No 7, Sayı 1, 2007. s.131-133., www.iju.hr/HJU/HJU/preuzimanje_files/2007-1%2006%20Kovacs.pdf (07.05.2011).

düzenlemelerin de bölgesel eşitsizlikleri azaltmak bir yana daha çok artırdığı düşünülmektedir.⁸⁵

6. SONUÇ

Bölgesel Politika ile AB, entegrasyon sürecinin başarıya ulaşması açısından önemli gördüğü yönetsel ilkelerin uygulanmasını sağlamak istemektedir. Bölgesel Politika'nın uygulama süreçlerinde adem-i merkeziyet anlayışını yansıtan hizmette yerellik/yerindelik (subsidiarity) ilkesi başta olmak üzere; katılımcılık, açıklık, hesap verilebilirlik, etkinlik ve uyum ilkelerinin yerleştirilmesi, bu politikanın uygulanması için gerekli idari ve kurumsal kapasitenin yükselmesini sağlamaktadır.

AB Bölgesel Politikası'nın kamu yönetimleri üzerindeki yansımaları adem-i merkeziyet anlayışı ile birlikte yönetim sürecine devlet dışı aktörlerin de katılımı anlamına gelen yönetim ve buna ek olarak dikey düzlemlerdeki aktörlerin katılımı anlamına gelen çok düzlemlili yönetim modellerinin tesis edilmesi şeklinde olmaktadır. Bölgesel Politika uygulamaları neticesinde AB sadece bölgeler arası sosyoekonomik bir yakınsama değil, aynı zamanda yönetsel ve kurumsal yakınsama da sağlanmak istenmektedir. Benzer kurum, yapı ve anlayışların Birliğe üye veya aday devletlerde yaygınlaşması "Avrupalılaştırma"yı meydana getirmektedir. Bu anlamda, AB ulus üstü bir yapı olarak, her ne kadar ulusal anlayış ve yapıları aşındıran bir yaklaşım olsa da, benimsenmesi istenen ortak politikalar AB hedeflerinin sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşımaktadır.

Sovyet Sosyalizmi'nin yıkılmasından bu yana özellikle 1990'daki Yerel Yönetimler Kanunu'ndan başlayarak, Macaristan adem-i merkeziyetçilik vedemokratikleşme bağlamında önemli derecede ilerleme kaydetmiştir. Ancak, AB Bölgesel Politikası çerçevesinde uygulanan PHARE, ISPA ve SAPARD Programlarının gerektirdiği düzenlemelerin gerçekleştirilmesi aşamasında yaşanan gecikmeler, Macar Kamu Yönetimi'nin hantal ve değişime direnç gösteren yapısını ve bürokrasisini yansıtmaktadır. Ayrıca, bu özelliklerden dolayı, bölgeselleşme veyerelleşme amacıyla atılan adımlar etkin sonuçlar vermemiş; süreç içerisinde bölgeselleşme politikalarının uygulanmasında istikrarsızlık göze çarpmaktadır. Macaristan, bölgeselleşmeyi sağlayan teknik ve kurumsal adımları çeşitli örgütsel ve yönetsel aksaklıklar içinde atmış olmasının yanında; uygulama sürecinde bölgesel ve yerel aktörlerin merkezi yönetime olan bağımlılıkları ortadan

⁸⁵ Nagy H., J. Kaposzta, A. Nagy ve K. Kollar, "Have the regional inequalities increased or decreased in the Hungarian regions due to the Structural and Cohesion Funds or not?", *Regional Studies Association Conference Paper*, 16-18 Mart 2011, Bled, Slovenia, 2011, s. 4-5. <http://www.regional-studies-assoc.ac.uk/events/2011/mar-slovenia/papers/Kollar.pdf> (05.05.2011).

kaldırılmamış ve Bölgesel Politikanın uygulanmasında, bu aktörler, merkezi yönetimle sadece işbirliği ilişkisi içinde olmuşlardır.

Bölgeselleşme ve yerelleşme politikalarının hem yerel hem de merkezi düzeylerde ve üçüncü aktörler tarafından benimsenememesi, güçlü yönetim mekanizmalarının kurulamaması ve işletilememesi, bu politikaların etkin ve etkili olmamasına yolaçmıştır. AB'nin gerektirdiği politikaların uygulanması ve kurumların oluşturulması sürecindeki yaşanan problemler; merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde yönetim ve işbirliği ağlarının iyi bir şekilde kurulamamasına neden olmuş; dolayısıyla Macar Kamu Yönetimi'nde Avrupalılaşıma tam anlamıyla gerçekleştirilememiş ve bölgesel kalkınma sürdürülebilirlikten uzaklaşmıştır.

KAYNAKÇA

- ÁGH A., ve Á. Rozas, “Regional Policy in Hungary Institutional Preparations for EU Accession”, *Occasional Paper on Multilevel Governance The Dynamics of EU Cohesion Policy*, Dublin, 2004, <http://www.oee.net/papers/hungary-institutionalpreparati.pdf>
- BACHTLER, J. ve R. Downes, “Regional Policy in the Transition Countries: A Comparative Assessment”, *European Planning Studies*, Cilt No 7, Sayı 6, 1999.
- BALAS, G. ve J. Hegedüs, *Local Self- Government and Decentralization in South-East Europe* içinde “Local Self- Government and Decentralization in Hungary”, Friedrich Ebert Stiftung Zagreb Office, Zagreb 2001, <http://www.fes.hr/Ebooks/pdf/Local%20Self%20Government/12.pdf>
- BALCHIN, P., L. Sykora, G. Bull, *Regional Policy and Planning in Europe*, Routhledge, London, 1999.
- BAUKO T. ve I. Gurzo, “Dilemmas in Agricultural and Rural Development in Hungary: The EU Accession Partnership and The SAPARD Programme”, *European Urban and Regional Studies*, Cilt No 8, Sayı 4, 2001.
- BROWN, D. L., L. J. Kulcsar, L. Kulcsar, ve C. Obadovics, “Post-Socialist Restructuring and Population Redistribution in Hungary”, *Rural Sociology*, Cilt No 70, Sayı 3, 2005.
- BULLA M. ve A. Zseni (der.), *National Report on Regional Sustainable Development Hungary*, Széchenyi Istvan University, 2003, s. 9. <http://www.iccr-international.org/regionet/docs/nrhungary.pdf>

- CAN, E., *Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum Sürecinde Türkiye için Bir Değerlendirme*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Instruments for External Assistance under the Future Financial Perspective 2007-2013, http://www.interacteu.net/downloads/331/On_the_Instruments_for_External_Assistance_under_the_Future_Financial_Perspective_2007-13.pdf
- DEMİRAL B., *Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler içinde “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölge, Bölgeselleşme, Bölgecilik ve Bölge Yönetimleri”*, ÖZGÜR H. ve B. PARLAK (der.), Alfa Aktüel, İstanbul, 2006.
- DEMİRCİ, A., “Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 15, 2003.
- ENYEDİ, G., ve I. P. Kovacs, “Regional Changes in the Urban System and Governance Responses in Hungary”, *Urban Research & Practice*, Cilt No 1, Sayı 2, Temmuz 2008.
- EUROPEAN COMMISSION, *Act XXI of 1996 on Regional Development and Spatial Planning*, http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/library/Themes/Contamination/workshop_Nov2003/legislation/HungaryLandusePlanningAct.doc
- EUROPEAN COMMISSION, *European Governance: A White Paper*, Brussels, 2001, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf
- EUROPEAN COMMISSION –Eurostat, *Nomenclature of Territorial Units for Statistics – Introduction*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction
- EUROPEAN COMMISSION, *Private Sector Interaction in the Decision Making Processes of Public Research Policies Country Profile: Hungary*, 2006, http://ec.europa.eu/invest-inresearch/pdf/download_en/psi_countryprofile_hungary.pdf
- EUROPEAN COMMISSION, *1957-1988: The Origins of EU Cohesion and Regional Policy*, http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/history/index_en.htm

- EUROPEAN COMMISSION, *The Treaty of Rome*, 25 March 1957, http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf
- EUROPEAN COMMISSION, *What is Regional Policy?*, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/index_en.cfm
- FAZEKAS, K. ve E. Ozsvald, *Regional Development and Employment Policy: Lessons from Central and Eastern Europe* içinde “Transition and Regional Policies: The Case of Hungary”, K. MAARTEN, International Labour Organization Geneve, 1998, http://www.ilo.int/public/english/region/eurpro/budapest/download/regiondev_ch2.pdf
- FLEISCHER, T., P. Futo, G. Horvath ve I. P. Kovacs, *Multi-level Governance and the Impact of EU Integration in Hungarian Regional and Environmental Policies*, Institute for World Economics of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest and Pécs, 2002, http://www.vki.hu/~tfleisch/PDF/pdf02/ADAPT-HU-NAT-REP_020708.pdf
- HAŞAR, Ç., “Macaristan'da Bölgesel Kalkınma ve Kalkınma Meclisleri”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 2006, <http://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/210>
- HUNGARIAN NATIONAL OFFICE FOR REGIONAL DEVELOPMENT, *National Development Plan 2004-2006*, Budapest, 2003, www.nfu.hu/download/703/ndp_hungary.pdf
- IVANOVA, M., “Inequality and Government Policies in Central and Eastern Europe”, *East European Quarterly*, Cilt No 41, Sayı 2, June 2007.
- JANOS R., “A Halogatott Regionalizáció, Mint a Területi Politika Sajátosságáa az Átmenetben”, *Tér és Társadalom*, 2. sz., 2001'den aktaran M. Bulla ve A. Zseni (der.), *National Report on Regional Sustainable Development Hungary*, Széchenyi Istvan University, 2003, <http://www.iccr-international.org/regionet/docs/nr-hungary.pdf>
- KARLUK, R., *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.
- KARTAL, F. “Macarsitan'da Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt No 7, Sayı 2, Nisan 1998.
- KORKUT, U., “Micro and Macro Developments in Hungary under the Glance of EU Cohesion Funds”, *East European Quarterly*, Cilt No 42, Sayı 3, Eylül 2008.
- KOVACS, E., P. Szeles; J. Bacsı, “The SAPARD Program in Hungary: Problems and Perspectives”, *Journal of Central European*

- Agriculture*, Cilt No 3, Sayı 3, 2002.; Ministry Of Agriculture And Rural Development, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007.
- KOVACS, I. P., “Shaping Meso-Level Governance in Hungary”, *Hrvatska Javna Uprava*, Cilt No 7, Sayı 1, 2007, www.iju.hr/HJU/HJU/preuzimanje_files/2007-1%2006%20Kovacs.pdf
- KOVACS, I. P., “Region-Building in Hungary – The Case of South-Transdanubia”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 7-8 Eylül, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2006.
- KOVACS K., K. Magocs, ve Z. Bihari, *SAPARD Review in Bulgaria, Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Poland and Romania, Impact Analysis of The Agriculture and Rural Development içinde “Planning and Implementing The SAPARD Program in Hungary”*, European Institute Foundation, Sofia, Nisan 2005.
- KÖSECİK, M., “Avrupa Birliği Entegrasyonu ve Ulusal Kamu Yönetimleri”, M. Acar ve H. Özgür (ed.), *Çağdaş Kamu Yönetimi II*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.
- MELLORS C. ve N. Copperthwaite, *Regional Policy*, Routhledge in Assoc. With the University of Bradford and Spicers Centre for Europe Ltd., London, 1995.
- MINISTRY OF AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT, *Ex-Post Evaluation of the SAPARD Programme of Hungary*, Budapest, Aralık 2007.
- MIRIC, O., *The Regional Policy of the European Union as an Engine of Economic Development*, European Movement in Serbia, Austrian Development Cooperation ADC, German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development BMZ, the German organization for Technical Cooperation GTZ Loznica, 2010.
- NAGY H., J. Kaposzta, A. Nagy ve K. Kollar, “Have the regional inequalities increased or decreased in the Hungarian regions due to the Structural and Cohesion Funds or not?”, *Regional Studies Association Conference Paper*, 16-18 Mart 2011, Bled, Slovenia, 2011, <http://www.regional-studies-assoc.ac.uk/events/2011/mar-slovenia/papers/Kollar.pdf>
- NEMES, G., “Rural Development and Pre-accession Preparation in Hungary- Is there an Alternative Way?”, *OSI International Policy Fellowship Final Policy Paper*, Mart 2003.

- OECD-SIGMA, *European Principles for Public Administration*, Sigma Papers: No. 27, 1999, <http://www.oecd.org/dataoecd/26/30/36972467.pdf> (23.03.2011).
- OECD-SIGMA, *Preparing Public Administrations For The European Administrative Space*, Sigma Papers: No. 23, 1998, <http://www.oecd.org/dataoecd/20/56/36953447.pdf>
- OKCU, M., “Avrupa Yönetmel Alanına Doğru Türk Kamu Yönetimi: Çok Düzlemli Yönetişim”, *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetimi'nin Yeniden Yapılandırılması-I*, Ahmet Nohutçu ve Asım Balcı (Ed.), Beta Yayınevi, İstanbul, 2005.
- OKCU, M. “Yönetişim Tartışmalarına Katkı: Avrupa Birliği İçin Yönetişim Ne Anlama Geliyor?”, *SDÜ İİBF Dergisi*, Cilt No 12, Sayı 3, 2007.
- PETRAKOS, G., “Patterns of Regional Inequality in Transition Economies”, *European Planning Studies*, Cilt No 9, Sayı 3, 2001.
- PUBLIC POLICY HELPDISK - Hungary, *Evaluation in Hungary-Brief Overview of Evaluation Process of EU Cohesion Policy Funds*, 2010, http://hetfa.hu/en/wpcontent/uploads/Evaluation_HU_chapter.pdf
- SALAMUN, M., “The Laws on the Organization of the Administration in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia: A Comparative Analysis in the Context of European Integration”, *Review of Central and East European Law*, Sayı 32, 2007.
- THE EUROPEAN ASSOCIATION OF DEVELOPMENT AGENCIES (EURADA), *Creation, Development and Management of RDA's*, 4th Version, Brussels, February 1999, <http://www.eurada.org/site/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20of%20RDA.pdf>
- TELLER, N., *Reforming Public Administration-Efforts and Perspectives in South-East European Countries* içinde “Public Administration Reforms in Hungary”, Friedrich Ebert Stiftung Zagreb Office, Zagreb, 2004, <http://www.fes.hr/Ebooks/pdf/Reforming%20Local%20Public%20Administration/13.pdf>
- TEMESİ, I., *Decentralization : Experiments and Reforms* içinde “Local Government in Hungary”, T. M. HORVÁTH (der.), Local Government and Public Service Reform Initiative Open Society Institute, Budapest, 2000.
- VARGA, Z., *Österreich und Ungarn im Kalten Krieg* içinde “Reshaping The Socialist Economy: The Hungarian Case”, I. Majoros, Z. Marusza ve

O. Rathkolb (der.), Universität Wien, Institut für Zeitgeschichte,
Wien – Budapest, 2010.